

MAGYAR NYELVŐR.

Megjelenik minden hónap 15-én
három ivnyi terjedelemben.

Szerkeszti
SIMONYI ZSIGMOND

Szerkesztőség és kiadó-hivatal
Budapest, NewYork palota.

AZ ESPERANTO NEVŰ VILÁGNYELVRŐL.

A Nyelvőr szerkesztőségéhez ismételten érkeztek és érkeznek kérdések, melyek a Zamenhof dr. Esperanto nevű világnyelvének értékéről, sikerre való kilátásairól óhajtanak felvilágosítást.

A szerkesztőség engem szólított fel, mondjak e tárgyban véleményyt. Öszintén megvallva, nem a legszívesebben vállalkoztam e feladatra, mert jóslásokba nem tanácsos véges emberi elmével merészkedni. Aztán meg sokkal illetéktelenebbnek tartom magamat, hogysem a világnyelv elég régi problémájáról ítéletet mondhatnék, mikor a kérdésben a legkiválóbb nyelvűvárok véleménye még ma is oly szétágazó, sőt egymásnak homlokegyenest ellentmondó. Két ízben volt már ugyan alkalmam e kérdést általánosságban megvilágítani, de mindakét alkalommal csak Schuchardt Hugó gráci egyetemi tanár nézeteinek szerény tolmácsa voltam.* Magam is foglalkoztam, az igaz, a világnyelv kérdésével, de sohasem eléggé behatón és tartósan. Magamon egyetlen ez irányú kísérletet sem próbáltam ki, holott nálunk tudtommal vannak és voltak (csak a tavaly elhunyt jeles Pozder Károlyt említem) többen, akik tüzetesebben fejtegették vagy az egyik, vagy a másik ilyenmű kísérlet értékét, sikerének eshetőségeit, több vagy kevesebb valószínűségét.

Eddigélé nálunk legtöbbet természetesen a volapük-ről tudtak és beszéltek, minthogy német eredete és német részről való elég zajos terjesztgetése és ajánlgatása révén hazánkban, ahol majdnem minden külföldi dolog német csatornán keresztül híresül el, ennek volt a legkedvezőbb helyzete.

Amióta azonban a volapük-láz hirtelen annyira alább hagyott, hogy ma már úgyszólván teljesen megszűntnek tekinthető, azóta valamivel többet beszélnek az Esperantoról, melynek a Steiner-féle Pasingua volt, az erősebb volapük mellett, körülbelül egyenlő erővel és ellenállással küzdő versenytársa.

* Bp. Szemle 1888. júl. és Nyelvtud. Közlem. (1894.) 24 : 36.

interim vel dormire nitus possent, vel legere. vel scribere. aut aliud quidvis non incommode agere«. Az angolban is meg van a »kagyló-sajka,« *cock-boat* (ejtsd ki *kókk-bót*), a nehéz utazó kocsí neve ellenben *coach* (ejtsd ki *kócs*). Ebből világos, hogy a *cock-boat* az angol-szász nyelv maradványa (*sae-cocca*), a *coach* pedig a francia vagy talán szintén az olasz nyelvből került az angolba. Tudjuk, hogy 1556-ban még nem ismerték Angliában a *coach*-nak nevezett járóművet, s azért dr. Vannes Péter, az Olaszthonban tartózkodó angol követ szükségesnek tartotta megmagyarázni, hogy a *coches* alatt mit kell érteni (certain waggons called *coches* very shaky and uneasy to my iudgment). Aldana (Nagy Kampó) is említi a XVI. század közepén, hogy spanyol bakáit kocsikon (*en coches*) küldötte el egy vagy két ízben a törökök elleni portyázásaiban Tiszántúlra, de ő sem tartotta szükségesnek földieinek megmagyarázni, hogy mit kell a *coches* (ejtsd ki *kocsész*) szón érteni.*

KROPP LAJOS.

A kocsí kérdéséhez. Én tisztán mint historikus érdeklődöm e kérdés iránt s a vitát a szakembereknek hagyom, kiknek talán hasznára lesz az a pár újabb adat is, melyhez másirányú foglalkozásom alkalmával jutottam, s melyek szintén fölvilágosítók a *kocsí* jelölte tárgynak történetére. — IV. Béla királynak az országos levéltár diplomatikai osztályában van 1267-ből egy oklevele, melyben — alföldi adományozásról van szó — ez a kitétel is előfordul: »cum curru do etiam praedictum *Szekeres*«. Ez nyelvtörténelmileg is érdekes adat s e mellett azt is mutatja, hogy *currififer* meg *szekeres* az bizony egyértékű. Ugyancsak az országos levéltár említettem diplomatikai osztályában van 1297-nél Ladomér eszt. érseknek a veszprémi-völgyi apácák részére kiállított oklevele, melyben — valóságos kiegészítésképpen a fönti adathoz — „*tres mansiones carpentanorum*“-ról tesz említést az érsek.

SÖRÖS PONGRÁC.

Híntó. (27: 570). Vollers, Beiträge zur lebenden arab. Sprache in Aegypten (Zeitschr. der deutsch. morgenl. Gesellschaft 50: 613) így ír: *hantúr* Wagen = ungar, *hinto(v)*. E szerint a *híntó* csakúgy mint a *kocsí*, elszármazott külföldre; még pedig Egyiptomba, talán a törökök útján. Többet nem tudok róla.

KRAUSZ SÁMUEL.

Híntó. A Zeitschr. d. deutschen morgenl. Gesellschaft I—II. évf. 282. lapja révén tudom a következőt: »Sansk. *hindola* = Schaukel, Säufte... mit dem Denominativum *hindolayati* = schaukeln.« Ebből származik a későbbi dialektusokban és más nyelvekben ez az

* Ezek igen érdekes adatok, de meg kell jegyeznünk, hogy a nyelvészek Prikkel közlései után a *kocsí*, *Kutsche*, *coccia*, *coach* szónak magyar eredetében többé nem kételkedhetnek. Azok az idézetek kétségtelenné tették, hogy a *kocsí* szó tkp. a *Kocs* helységnévből való melléknév. Értsük meg egymást: csak a névről van itt szó! Hogy magát a tárgyat hol találták föl, az más kérdés. — Az olasz *coccia*-ból a magyarban nem *kocsí*, hanem *koccsa* v. *kaccsa* vált volna; ellenben a m. *kocsí*-ból az olasz *coccia* egész természetesen alakulhatott.

A SZERK.

alak: *handâl* = palanquin, és *andâl* (perzsa). Ebből az utóbbiból származtatja Stumme (Tunisische Märchen XX. és a Grammatik des Tunisischen Arabisch szótárában p. 159.) a francia *landau*-t és a belőle népetimológiai úton keletkezett német *Landauer*-t. Már most én a világért sem akarom a magyar *hinta*, *hintó* szavakat a szanszkr. *hindolá*val egyeztetni; de ezek a véletlennek is érdekes egyezések eszembe jutottak, midőn legutóbb a Nyelvőr ebbeli cikkeit olvastam.

GOLDZIHÉR IGNÁC.

Annyi bizonyosnak látszik ez utóbbi adatokból, hogy az egyiptomi arab *hantûr* nem a magyarból, hanem keletről került, a hindu és perzsa *handâl*, *andâl* alakokból. A SZERK.

Ajanca-szekér; fakó-szekér; mázás szekér; számár. Az *ajancha* szó a besztercei szószedetben fordul elő; porosz-lengyel vidéken is megvan változata, mint *ojnitzwagen*. Etimológiáját illetőleg Tagányi alkalmasint helyes úton jár, midőn a szláv *ojnice* v. *ojnica*-ból származtatja, mely villaalakú rudat jelent egylovas taligákon vagy kocsikon. *Deichselwagen* ellenben rudas (egyrudas) szekeret jelent. (Gazd.-tört. Szemle 5: 238). Akadtam *ojnicz-equis*-ra is és *equis dysel* vel *rympfert*-re; mindakét fajtája után a vám 6 garas vala versus Lembergum de Thorun in via nova a XIV. században, Hansisch: Urk.-buch 3: 313.

Egy más helyen (u. o. 397.), t. i. »tantum (i. e. 1 den. vel denariata panis) debetur de biga *ferrata*, de *non ferrata* nisi obolus debetur«. *Biga* jelen esetben ügylátszik kétkerekes taligát jelent, nem pedig kétlovas szekeret, mert nyomban utána következik ez a mondat: »similis est institutio, si in curru vel in biga frumentum vel avena adducatur«. Ez a rendelet 1252. május havából való. Tehát a *vasalt taliga* egy dénár vámot fizetett, a *fakó taliga* pedig csak fél dénárt. »*Currus vassatus* diversis rerum generibus oneratus« előfordul Fejérmél (Cod. Dipl. IX., III. 47. 1359.) *Fakó szekér* pedig *currus ligneus sine ferramento* MA. ein kleiner wagen, ein wagen von purem (merő) Holz ohne Eisen PPB. A *vasalt szekér* persze u. n. *sarracum*, azaz nehéz teherhordó szekér, amilyeneket kőbányáknál alkalmaznak.

A *mázás-szekér* (talán *mázsás-szekér*) nincs meg a NySz.-ban. Egy jegyzetem van róla, de nem tudom, honnan szereztem. »*Currus magnus summarius vulgo mázás szekér*. Decret. Sigism. 1435.« *Summarius*-nak, mint tudjuk, teherhordó a jelentése, innen a német *Saunthier* és bizonyára a magyar *számár* is, melynek a nápolyi királyságban is *Somaro* a neve. »*Sauma* = Last eines Saunthieres, 3 Centner«. »*Symbolus panni*, id est eyn soym.« »*Octo denarios de carro, 4 de vehiculo, de sauma 4*...« Továbbá *soima*, *somarius* és francia *sommier*, Hansisch: Urk.-buch III. index et passim.

Sartaneus. Ez talán csak hiba *sarranus* helyett, mely bibor színűt jelent. *Sartaneo* különben libás olvasat is lehet *sarraco* = nehéz szekér helyett.

KROPF LAJOS.